

Aydın ve Mentеше sancaklarından ayrılan bazı kazalar (İzmir, Urla, Çeşme, Ayasuluk, Çine, Balat) ile Sığla sancağı kurulmuş, sonunda o da Kaptanpaşa eyaletine dahil edilmiştir.

XVI. yüzyıl başlarında yapılan tahrirlere göre (1520-1535), on yedi sancaklı Anadolu eyaletinde 154 şehir ve kasa-ba, 160 kaza, 12.527 köy, 1887 Yörük cemaati ve otuz yedi kadar kale bulunmaktaydı. Ayrıca bu tarihlerde eyalet 3 milyona yaklaşan bir nüfusa sahipti. II. Bayezid devrine ait bir icmal defterine göre eyalette 103'ü **zaîm***, 7500'ü si-pahi olmak üzere 7603 timar sahibi bulunmakta ve bunlar 5372 **cebeli*** ile bir-likte Anadolu beylerbeyinin idaresi al-tında sefere gitmekteydiler. 1560-1580 yılları arasındaki tahrirlere göre on dört sancakta 298 zeâmet, 7188 timar ol-mak üzere toplam 7486 "kılıç" bulun-u-yor ve bunlar 10.025 **cebeli** çıkartıyorlar-dı. 1609'da ise on dört sancaklı eya-let 195 zeâmet, 7166 timar olmak üze-re 7311 "kılıç" ve bunların **cebelileri**yle yaklaşık 17.000 kadar askere sahipti. Bu rakamlar XVII. yüzyıl ve daha son-ra-ki devirlerde eyalet teşkilâtı değişince-ye kadar hemen hemen aynı kalmıştır.

1533-1534 yıllarına doğru eyaletin senelik geliri ve bu gelirin hak sahibi çeşitli zümrelere göre nisbetleri şöyle idi:

Senelik Gelir (akçe)		
Padîşah hasırları	26.195.423	% 32.83
Diğer hasırlarla sipah timarları	34.620.736	
Bâzdâr timarları	401.788	% 46.57
Müstahfız timarları	2.138.059	
Müşellemlere ait gelir	1.243.316	
Piyadelerle ait gelir	1.413.964	% 3.36
Canbâzân gelirleri	30.000	
Selâtin vakıfları	5.399.995	
Amme vakıfları ve emlak	8.341.679	% 17.22
Toplam	79.784.960	

Bu dökümden de anlaşılacağı gibi eyalette evkaf ve emlâke ayrılan gelir, mîrîye tahsis edilene göre % 17.22 nisbetindedir. Padişah hasırları ise mîrîye ayrılan gelir içinde yaklaşık % 40'a ulaşmaktadır.

Anadolu eyaletinde gelirlerin tesbit edilmesi ve dağıtılması gibi işlerle ilgili olarak beylerbeyiler yanında bir defter kethüdâsı ve timar defterdarının bulunduğu görülmektedir. Ayrıca eyaletin idarî tahsisat bakımından diğer bir özelli-

ğî de sancak beylerine bağlı bulunmayan kendilerine has teşkilâta sahip piyade ve **müşellem*** ocaklarının varlığıdır. XVI. yüzyıl sonlarında lağvedilene kadar bu teşkilât eyaletin hemen her sancağında bulunmakta ve merkezden tayin edilen kendi beylerinin idaresinde Osmanlı ordusunun geri hizmet kıtalarına teşkil etmekteydi. Ayn Ali Efendi'ye göre eyalette dört müşellem beyi ve on piyade beyi bulunmaktaydı (bk. *Kavânî-i Âl-i Osmân*, s. 13-14).

1825 yılına kadar idarî taksimatını koruyan Anadolu eyaleti bu tarihte değişikliğe uğramış ve Kütahya merkez olmak üzere Afyon, Sultanönü ve Ankara'dan ibaret küçük bir idarî birim haline gelmiştir. Bir süre sonra Afyon da eyaletten ayrılmış, nihayet 1841'de Kütahya, Kocaeli, Bolu, Eskişehir, Karesi, Karahisâr-ı Şâhib sancakları ile Hüdâvendigâr vilâyeti teşekkül etmiş, daha sonra Kütahya da müstakil sancak olmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, KK, *Ruus*, nr. 209, s. 28; nr. 262, s. 40; BA, *TD*, nr. 438, 166; BA, *MAD*, nr. 152, vr. 2^b-166^b; BA, *MD*, XII, 413/811; TK, *TD*, nr. 156; *TSMa*, nr. D 5246, D 8303, D 10057; Neşri, *Cihannümâ* (Taeschner), I, 86; Celâlzâde, *Tabakâtü'l-memâlik*, İÜ Ktp., TY, nr. 5997, vr. 11^b-12^a; Feridun Ahmed Bey, *Münşeatü's-selâtin*, İstanbul 1274-75, I, 269; Ayn Ali, *Kuvelâtü'î Âli Osmân*, s. 12-14; Uzunçarşılı, *Kütahya Şehri*, İstanbul 1932, s. 103-104; Şerafettin Turan, *Kanunî'nin Oğlu Şehzâde Bayezid Vak'ası*, Ankara 1961, s. 51; İ. Metin Kunt, *Sancaktan Eyâlete (1550-1650)*, İstanbul 1978, s. 125-198; Mustafa Çetin Varlık, "XVI. Yüzyılda Anadolu Beylerbeyliği, Sancakları ve Kadılıkları Üzerine", *Atatürk Üniversitesi'nin Kuruluşunun XX. Yıl Armağanı*, Ankara 1978, s. 19; Ö. Lütfi Barkan, "Tarihi Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi", *TM*, X (1953), s. 11; a.mlf., "h. 933-934 (m. 1527-1528) Mâli Yılına Ait Bir Bütçe Örneği", *İFM*, XV/1-4 (1955), s. 259; a.mlf., "Timar", *İA*, XII/1, s. 289-290.

M. ÇETİN VARLIK

ANADOLU KAZASKERİ

(bk. KAZASKER).

ANADOLU MECMUASI

Cumhuriyet'in
ilk yıllarında yayımlanan
fikirî, ilmî ve edebî
muhtevalı aylık dergi.

Nisan 1340-Mart 1341 (1924-1925) tarihleri arasında on iki sayı çıkan derginin imtiyaz sahibi Mehmed Halid (Bayrı), mesul müdürü ise Haydar Necip'tir.

1. Dünya Savaşı'nın ardından imzalanan mütareke ile Türkiye'de mevcut II. Meşrutiyet ideolojileri fiilen iflâs edince, 1920'li yıllarda, bu ideolojilere bir nevi tepki olarak, Anadolu'yu Türk kültür ve medeniyetinin esas kaynağı kabul eden Anadoluçuluk adıyla yeni bir fikir akımı doğdu. Başlangıçta Mükrimin Halil (Yınanç) ile Hilmi Ziya (Ülken), Mehmed Halid ve Ziyaeddin Fahri'nin (Findikoğlu) öncülüğünde teşekkül eden akımın yayın organı olan *Anadolu Mecmuası*'nda, Anadolu'yu daha ziyade edebiyat, folklor, kültür, iktisat ve coğrafya açısından ele alıp inceleyen makalelere yer verilmiştir.

Türk milletinin İslâmîyet'i Orta Asya'dan Anadolu'ya gelirken kabul ettiğini ve Anadolu topraklarında yeni bir medeniyet kurduğu düşüncesinde olan Anadolucular, Cumhuriyet'ten sonra yeni Türkiye'ye şekil verecek düşüncenin kaynağını da kültüre dayanan bir Anadoluculuk'ta görmüşlerdir. Fikirlerinin hareket noktasını ise 1071 Malazgirt Zaferi'nden sonra Türkler'in Anadolu'da yepyeni bir medeniyet kurdukları düşüncesi teşkil etmektedir. Dergide Mükrimin Halil, Hilmi Ziya, Ziyaeddin Fahri, Mehmed Halid, Şehabeddin (Uzluk) gibi

Anadolu Mecmuası'nın kapağı

yazarların kaleme aldığı inceleme ve araştırma mahiyetindeki makalelerde ısrarla bu fikir işlenmiştir. Aynı fikir, derginin son sayılarında yazar kadrosuna katılan Yahya Kemal tarafından da benimsenmiş ve daha sonraki yıllarda savunulmuştur.

Her sayısı dolgun bir muhteva ile çıkan dergide "Anadolu'nun Fethi" (Mükrimin Halil, nr. 4, 5, 6, 7, 8; Temmuz 1340-Teşrînisânî 1340), "Türk Kavminin Muhelif Milletlere Aynılması ve Anadolu Vatan ve Milletinin Teşekkülü" (Mükrimin Halil, nr. 9-10-11; Mayıs 1341), "Anadolu Örfü ve Destanlar" (Hilmi Ziya, nr. 1, 2; Nisan 1340-Mayıs 1340), "Anadolu İklimi" (İbrahim Hakkı, nr. 3, 4, 5, 7, 8; Haziran 1340-Teşrînisânî 1340), "Anadolu'da Dinî Kiyamlar" (Ahmed Refik, nr. 4; Temmuz 1340), "Anadolu Madenleri" (Hâmid Sâdi, nr. 6; Eylül 1340), "Anadolu'da Maarif Nasıl Taammüm Edebilir?" (Mehmed Emin, nr. 2; Mayıs 1340), "Anadolu Kadınlığı" (Ziyaeddin Fahri, nr. 9-10-11, 12; Mayıs 1341-Eylül 1341), "Anadolu Cumhuriyetinin Maarif Mefkûresi" (İrfan Nâbi, nr. 6; Eylül 1340) gibi makalelerde tarihî, edebî ve diğer bazı sosyal meseleler değişik açılardan ele alınıp incelenmiştir. Başlangıçtaki kültür Anadolu-culuğu bir süre sonra siyasî bir şekil almaya başlayınca grup dağılmış ve derginin yayımı da sona ermiştir. Ancak dergi yazarlarından Mükrimin Halil, Hilmi Ziya, Mehmed Halid, Ziyaeddin Fahri ve Faruk Nafiz gibi bazı isimlerin sonraki yıllarda da Anadoluçuluk fikri istikametinde eserler verdikleri görülmektedir. Derginin yazar kadrosunda ayrıca şu isimler de bulunmaktadır: Rauf Yek-tâ, Mehmed Emin (Erişirgil), Necip Âsım, Feridun Nafiz (Uzluk), Haydar Necip, Reşad Şemseddin (Sirer), Hasan Cemil (Tan-kut), Sadri Edhem. Bunun yanında Necip Fazıl, Ali Mümtaz (Arolat), İsmail Nâ-mi, Ahmet Hamdi (Tanpınar), Faruk Na-fiz, Ömer Bedreddin (Uşaklı), Kemal Ah-med, Ali Hikmet, Orhan Rıza, Mehmed Faruk (Gürtunca) ve Hüseyin Kemal de derginin şair kadrosunu meydana getirmişlerdir.

BİBLİYOGRAFYA :

Hilmi Ziya Ülken, *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*, Konya 1966, s. 796-800; Hasan Duman, *Katalog*, s. 19-20; Mehmet Kaplan, "Anadolu Mecmuası", *TDEA*, I, 134.

ABDULLAH UÇMAN

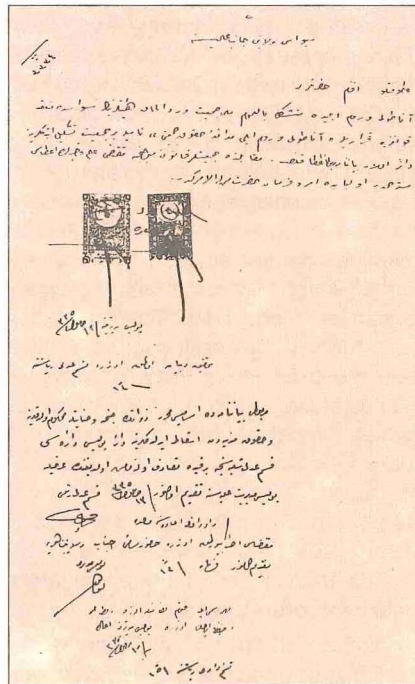
ANADOLU ve RUMELİ MÜDÂFAA-i HUKUK CEMİYETİ

Mondros Mütarekesi'nden sonra
istilâcılara karşı kurulan
mahallî cemiyetlerin
Sivas Kongresi'nde birleştirilmesiyle
oluşan siyasî teşkilât.

30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi'nin yedinci maddesine dayanarak İtilâf devletlerinin Osmanlı topraklarını işgale başlamalarıyla birlikte çeşitli yerlerde mahallî direniş teşkilâtları kurulmaya başladı. "Müdâfaa-i Hukuk" ve "Redd-i İlhak" adını taşıyan bu cemiyetler Yunanlılar'ın İzmir'i işgal etmelerinden sonra daha da arttı.

Erzurum Kongresi'nde (23 Temmuz 1919) Vilâyât-ı Şarkıyye Müdâfaa-i Hukûk-ı Milliyye Cemiyeti'nin Erzurum şubesi ile Trabzon Muhâfaza-i Hukûk-ı Milliyye Cemiyeti feshedilerek bu iki cemiyetin yerine Şarkî Anadolu Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti kuruldu ve Mustafa Kemal'in başkanlığında dokuz kişilik bir temsil heyeti seçildi. Sivas Kongresi'nde (4-11 Eylül 1919) kabul edilen nizam-nâme gereğince, Mondros Mütarekesi'nden sonra Osmanlı ülkesinin çeşitli bölgele-rinde kurulan, fakat aralarında organik

Anadolu ve Rumeli Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti'nin kuruluşuyla ilgili Mustafa Kemal'in Sivas Valiliği'ne verdiği dilekçe

bir bağ bulunmayan bütün millî mukavemet teşkilâtları Anadolu ve Rumeli Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti adıyla tek bir idare altında birleştirildi. Temsil Heyeti'nin üye sayısı da on altıya çıkarıldı.

Mustafa Kemal'in Temsil Heyeti adıyla 11 Eylül 1919'da Sivas valiliğine müracaat etmesiyle cemiyet resmen kurulmuş oldu. Anadolu ve Rumeli Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti Hey'et-i Temsilîyyesi, cemiyetin en yüksek idare organı ve çeşitli yerlerde kurulmuş olan müdâfaa-i hukuk ve redd-i ilhak cemiyetleri de bunun birer şubesi sayıldılar. Ana amacı Osmanlı Devleti'nin dağılma tehlikesine karşı "İslâm halifeliği ve Osmanlı saltanatının varlığını korumak" (Nizam-nâme, md. 3) olan Anadolu ve Rumeli Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti'nin Sivas Kongresi'nde tesbit edilen nizam-nâmesine göre, Hey'et-i Temsilîyye vatanın bütünü-nü temsil edecek (md. 7/VII), eğer Osmanlı hükûmeti İtilâf devletlerinin baskısıyla anayurdun bir parçasını bırakmak zorunda kalacak olursa, Temsil Heyeti mukaddes halifelikle Osmanlı saltanatına olan bağlılığını sürdürerek vatanı Rum ve Ermeni ayakları altında çiğnetmemek için derhal geçici bir yönetim kuracak, kongrenin aldığı kararları Türk milletine, İstanbul hükûmetine ve yabancı devletlere duyuracaktı. Bu şekilde Anadolu ve Rumeli Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti, vatanın bütünü adına konuşmak ve iş görmek yetkisine sahip meşrû ve millî bir teşkilât haline geldi.

Temsil Heyeti ilk iş olarak İstanbul ile kesik olan irtibatı yeniden kurmak için faaliyete başladı. Düşmanla iş birliği yaparak kongreyi basmaya kalkışan Damad Ferid Paşa hükûmetinin istifasında ısrar etti. O ana kadar kendisine yanlış bilgi verilen padişah, Mustafa Kemal ile telgraf başında sekiz saat süren bir konuşma yapan (25 Eylül 1919) Abdülkerim Paşa'dan Temsil Heyeti'nin gerçek niyetini öğrenince Damad Ferid'i iktidarda tutmaktan vazgeçti. 2 Ekim 1919'da Damad Ferid kabinesi lağvedilerek yerine Ali Rızâ Paşa hükûmeti kuruldu. Millî Mücadele taraftarlarından Mersinli Cemal Paşa Harbiye, Sâlih Paşa Bahriye, Hâdi Paşa Ticaret ve Ziraat nazırlıklarına, Cevat Paşa da Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye reisliğine getirildiler.

Yeni kabinenin açıklanmasından sonra ilk adımı atan Mustafa Kemal, Ali Rızâ Paşa'dan Erzurum ve Sivas kongrelerinin alınan kararlar doğrultusunda hare-